

UDC 657

SCOPUS CODE 1402

<https://doi.org/10.36073/1512-0996-2024-2-50-55>

აუდიტის ბილიკის მნიშვნელობა ეკონომიკის სტაბილიზაციისათვის

დარეჯან ფოჩხიძე საფინანსო და საბანკო ტექნოლოგიების დეპარტამენტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო, 0160, თბილისი, მ. კოსტავას 77
E-mail: darejan.pochkhidze@yahoo.com

რეცენზენტები:

გ. ცაავა, სტუ-ის ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტის პროფესორი
E-mail: g.tsaava@gtu.ge

ნ. ფაილოძე, სტუ-ის ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტის პროფესორი
E-mail: n.pailodze@gtu.ge

ანოტაცია. ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისათვის მნიშვნელოვანია კომპანიებში ინოვაციური რეფორმების გატარება, რაც ეკონომიკის მდგრად განვითარებას ხელს შეუწყობს. აუდიტორული კომპანიების ფუნქციური სისტემის სრულყოფისათვის, საზღვარგარეთის ქვეყნების საუკეთესო პრაქტიკის გაზიარების საფუძველზე, მზარდი ყურადღება ეთმობა სრულყოფის ისეთი მექანიზმის შემუშავებას, რომელიც მართვის პროცესების ოპტიმიზაციას უზრუნველყოფს. მნიშვნელოვანია გვახსოვდეს, რაც უფრო ადრეულ სტადიაში დაიწყება ეტაპობრივი ტრანსფორმაცია, მით უფრო სწრაფად ხდება პროგრესულ ბიზნესსამყაროში ადგილის დამკვიდრება. ეტაპობრივი ტრანსფორმაცია მისი გამჭვირვალობის უზრუნველყოფით იწყება. ქვემოთ გაანალიზებულია აუდიტის ბილიკის ტიპები, რომელიც ხელს უწყობს შიგა კონტროლისა და მონაცემთა უსაფრთ-

ხოების გაუმჯობესებას. ასევე მოცემულია აუდიტის ბილიკების უპირატესობა და უარყოფითი მხარეები. აუდიტის ბილიკები ისეთ ფინანსურ ინფორმაციას იძლევა, რომელიც აუცილებელია ბიზნესის შეუფერხებლად მუშაობისათვის.

საკვანძო სიტყვები: აუდიტი; ეკონომიკა; სტანდარტები.

შესავალი

აუდიტის ბილიკის გამოყენება ხელს უწყობს მთლიანი ეკონომიკის სტაბილიზაციას, კორპორაციების მიერ საზოგადოებისთვის ინფორმაციის გაცემის დადასტურებით. აუდიტორული კომპანიების საქმიანობის გამჭვირვალობა, გამარტივებული საჭირო ინფორმაციის გადამოწმება აუდიტის ბილიკის პრინციპზე დაყრდნობითაა შესაძ-

ლებელი. მსოფლიოში გამოცდილი და დამტკიცებული რესურსების მართვის გადაწყვეტილება მაღალი ხარისხის განახლებაა. გადაწყვეტილების ფარგლებში აუდიტის ბილიკის ხელმისაწვდომობის გამჭვირვალობასა და სანდოობაზე მეტყველებს.

ძირითადი ნაწილი

საქართველოში აუდიტორულ საქმიანობას არეგულირებს საქართველოს კანონი ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის, ასევე აუდიტორული საქმიანობისა და აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტების შესახებ.

აუდიტის ბილიკი ნაბიჯ-ნაბიჯ ჩანაწერია, რომლითაც შესაძლებელია ბუღალტრული აღრიცხვის, სავაჭრო დეტალების ან სხვა ფინანსური მონაცემების წყარომდე მიკვლევა. აუდიტის ბილიკები მრავალი სახის ტრანზაქციის შესამოწმებლად და თვალყურის სადევნელად გამოიყენება, მათ შორის სააღრიცხვო ტრანზაქციები და ვაჭრობა საბროკერო ანგარიშებზე.

აუდიტის ბილიკი ყველაზე ხშირად გამოიყენება, როდესაც საჭიროა ნივთის სიზუსტის შემოწმება, როგორც ეს აუდიტის შემთხვევაშია. აუდიტის ბილიკები სასარგებლო ინსტრუმენტებია ბუღალტრული აღრიცხვის ჩანაწერის, სახსრების წყაროს ან ვაჭრობის ნამდვილობის განსაზღვრისას.

ის თანამიმდევრული ჩანაწერია, რომელიც დეტალურად ასახავს ისტორიას და მოვლენებს, რომლებიც დაკავშირებულია კონკრეტულ ტრანზაქციასთან ან წიგნის ჩანაწერთან.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ აუდიტის ბილიკები საწყისი დოკუმენტით უნდა დაიწყოს. ეს შეიძლება იყოს ინვოისი, ქვითარი, ვაუჩერი ან შეს-

ყიდვის მოთხოვნა. ბუღალტრები ამ ინფორმაციას მთავარ დავთარში ინახავენ.

თუმცა, ამ წყარო დოკუმენტსა და მთავარ დავთარს არის რამდენიმე ნაბიჯია, რომელიც ამ ტრანზაქციის პროცესს დეტალურად აღწერს. თითოეული ტრანზაქცია ასევე განსხვავებულად გამოიყურება იმის მიხედვით თუ როგორ აკეთებთ შენამდენს და რამდენი ნაბიჯია მის დასასრულებლად.

აუდიტის ბილიკის შენარჩუნება ხშირად არის მარეგულირებელი მოთხოვნა ფინანსურ სფეროში, როგორც ბუღალტრული აღრიცხვის საუკეთესო პრაქტიკა.

შეკვეთის აუდიტის ბილიკი მტკიცებულებებითა და ინფორმაციით უზრუნველყოფს მარეგულირებელ ორგანოებს, საექვო თაღლითობის ან უკანონო ფინანსური საქმიანობის შემთხვევაში.

მარეგულირებელი ინსტიტუტები, როგორცაა SEC და NYSE, იყენებს აუდიტის ბილიკს ვაჭრობის მკაფიო რეკონსტრუქციისთვის, როდესაც არსებობს კითხვები სავაჭრო მონაცემების მართებულობასა და სიზუსტესთან დაკავშირებით.

აუდიტის ბილიკები გამოიყენება ბუღალტრულ აღრიცხვაში, როდესაც აუდიტორს ან გამომცდელს სურს გადაამოწმოს ისეთი ფიგურები, როგორცაა შემოსავალი, წმინდა მოგება ან მოგება ერთ აქციაზე (EPS). ტრანზაქციები, რომლებიც ჩართულია კომპანიის შემოსავლის, წმინდა მოგების ან თითო აქციაზე შემოსავლის გამოთვლაში, განიხილება და გამოთვლები შეიძლება ხელახლა ჩატარდეს, თუ ფიგურები არასწორადაა კლასიფიცირებული.

მაგალითად, გაყიდული საქონლის ღირებულება (COGS) არის ხარჯის ერთეული, რომელიც გამოკლებულია მთლიანი შემოსავლისგან და გამოი-

ყენება წმინდა მოგების გაანგარიშებისას. COGS ფიგურა ორმაგად შემოწმდება ტრანზაქციებითა და მონაცემთა წყაროებით, რომლებიც შედის გაყიდული საქონლის ღირებულების გამოთვლაში. საბოლოო ნომრის ყველა ელემენტი ორჯერ შემოწმდება, აუდიტის ბილიკის გასწვრივ საბოლოო ფიგურის დასადასტურებლად.

არსებობს სამი ძირითადი ტიპის აუდიტის ბილიკი, რომელიც გამოიყენება სხვადასხვა ინდუსტრიისთვის ან მიზნისთვის.

გარე აუდიტი. გარე აუდიტს, როგორც წესი, ახორციელებს CPA ფირმები, რომლებიც დაქირავებულია ბიზნესის მიერ, რათა დაეხმაროს მას წარმოადგინოს ნათელი და სანდო სურათი ფინანსების შესახებ. აუდიტის საბოლოო ანგარიში მოიცავს გარე აუდიტორის მოსაზრებას ბიზნესის ფინანსურ მდგომარეობაზე.

შიგა აუდიტი. შიგა აუდიტის სხვადასხვა ტიპს მიეკუთვნება შესაბამისობის, ოპერატიული, ფინანსური და საინფორმაციო ტექნოლოგიების აუდიტი. სხვადასხვა დეპარტამენტის თანამშრომლებს შეუძლიათ ჯვარედინი გადამზადება სხვადასხვა დეპარტამენტის ობიექტური აუდიტისთვის, რათა უზრუნველყონ პროცესების, პროტოკოლებისა და მენეჯერული ამოცანების სწორად შესრულება.

შიგა შემოსავლების სამსახურის (IRS) აუდიტი. IRS აუდიტი არის გარე აუდიტის ტიპი, რომელიც საკმაოდ გავრცელებულია (და არასასურველი!). ეს ჩვეულებრივ ხორციელდება, როდესაც არსებობს ნიშნები, რომ ფიზიკური პირი ან ბიზნესი შესაძლოა გადასახადებში არ იხდის შესაბამის თანხას. IRS აწარმოებს აუდიტს, რათა დარწმუნდეს, რომ

ფინანსური დოკუმენტები შეესაბამება მათ საგადასახადო დოკუმენტებში დაფიქსირებულ თანხას.

აუდიტის ბილიკი (აუდიტის ჟურნალი) მოქმედებს როგორც ჩანაწერის შემნახველი, რომელიც ადასტურებს გარკვეული მოვლენების, პროცედურების ან ოპერაციების მტკიცებულებებს, ამიტომ **აუდიტის ბილიკის მიზანია** თაღლითობის, მატერიალური შეცდომებისა და არაავტორიზებული გამოყენების შემცირება. საბოლოო ჯამში, აუდიტის ბილიკები ხელს უწყობს შიგა კონტროლისა და მონაცემთა უსაფრთხოების გაუმჯობესებას.

შიგა კონტროლი არის ფინანსური კონტროლი, ინფორმაციის უსაფრთხოება, მონაცემთა უსაფრთხოება, IT, კომპიუტერული სისტემა, პროგრამული უზრუნველყოფა, კიბერუსაფრთხოება და ბიზნეს-პროცესის კონტროლი, აღწერილია სარბანეს-ოქსლის 2002 წლის აქტსა (SOX) და COSO-ს შიგა კონტროლის ინტეგრირებულ ჩარჩოში.

აუდიტის ბილიკი მნიშვნელოვანია, რადგან გამოიყენება ფინანსური, პროგრამული და საქმიანი ტრანზაქციების შესამოწმებლად და დასადასტურებლად მომხმარებლის შერჩეული აქტივობების ან სააღრიცხვო ფინანსური ანგარიშგების თანხების თვალყურის დევნების გზით ტრანზაქციამდე, მოვლენის წყაროსა და მონაცემებზე წვდომამდე, რომლებიც გამოიყენება ჩანაწერის შესაქმნელად ან შესაცვლელად. აუდიტის ბილიკი ბიზნესს ეხმარება აღმოაჩინოს არაავტორიზებული გამოყენება, შეცდომები და თაღლითობა.

პროგრამულ უზრუნველყოფაში აუდიტის ბილიკი ადასტურებს თითოეული მომხმარებლის აქტივობას, მათ შორის ცვლილებებსა და დამტკიცე-

ბებს, თარიღებისა და დროის ნიშანს, IP მისამართებსა და მომხმარებლის შესვლას. აუდიტის ბილიკის ჟურნალების ჩანაწერის შენახვის პერიოდები დამოკიდებულია მთავრობისა და ინდუსტრიის რეგულაციებზე, რომლებიც ბიზნესაქმიანობისას გამოიყენება.

აუდიტის ბილიკები, უფრო სწორად აუდიტის ბილიკის გავლის პროცესი გვხვდება ფინანსების სხვადასხვა სფეროში. სახლის ყიდვისას, მაგალითად, იპოთეკურ კრედიტორს შეუძლია გამოიყენოს აუდიტის ბილიკი, რათა დაადგინოს თანხის წყარო წინასწარი გადახდისთვის; შეუძლია მოითხოვოს საბანკო ამონაწერი, რომელშიც ნაჩვენებია თანხის დეპონირება ანგარიშზე და დამატებითი გადამოწმება დეპოზიტის წყაროსთან დაკავშირებით.

ფასიანი ქაღალდებისა და ბირჟის კომისია (SEC) და NYSE იყენებს აუდიტის ბილიკებს ვაჭრობის მკაფიო რეკონსტრუქციისთვის, როდესაც არსებობს კითხვები სავაჭრო მონაცემების მართებულობის ან სიზუსტის შესახებ. ეს კეთდება იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ძირითად ბირჟებზე მიმდინარე ვაჭრობა მიმდინარე რეგულაციას შეესაბამება.

აუდიტის ბილიკები ასევე გამოიყენება ბაზრის არასათანადო აქტივობის თვალყურის დევნებისთვის. თუ ითვლება, რომ, მაგალითად, კონკრეტული სუბიექტი ვაჭრობს დიდ მოცულობებს წვრილი ვაჭრობის აქციებით, აქციების ფასის მანიპულაციის მიზნით, მარეგულირებელს შეუძლია აუდიტის ბილიკი გამოიყენოს დამნაშავეს იდენტიფიცირებაში.

აუდიტის ბილიკის უპირატესობა და უარყოფითი მხარე

უპირატესობა. აუდიტის ბილიკი სასიცოცხლო ინსტრუმენტია, რომელსაც ბუღალტრები იყენებენ, რათა კორპორაცია პასუხისმგებელი იყოს თავისი ქმედებისთვის. ფინანსური ინფორმაციის დასადასტურებლად, აუდიტორული ბილიკების გამოყენების გარეშე, არ იქნებოდა მიზეზი, დაეჯერებინათ კომპანიის ფინანსური ანგარიშების ლეგიტიმურობა. ამგვარად, აუდიტის ბილიკი არა მხოლოდ იცავს მომხმარებლებს თაღლითური ანგარიშგებისგან, არამედ ხელს უწყობს მთლიანი ეკონომიკის სტაბილიზაციას.

აუდიტის ბილიკი ასევე აიძულებს ერთეულებს შეინარჩუნოს საფუძვლიანი და განახლებული აუდიტის ჟურნალი და ბილიკის სისტემა, რაც კიდევ უფრო ამცირებს თაღლითობას და ფინანსურ დანაშაულის სხვა ტიპებს. ისეთ ინდუსტრიაში, როგორცაა ჯანდაცვა, აუდიტის ჟურნალების ზედმიწევნით შენახვა გვეხმარება იმის უზრუნველსაყოფად, რომ სენსიტიური ინფორმაცია, როგორცაა HIPAA დაცული მონაცემები, ხელმისაწვდომი იყოს მხოლოდ შესაბამისი მხარეებისთვის.

აუდიტის ბილიკის დადებითი მხარე შესაძლებელია შემდეგნაირად ჩამოყალიბდეს:

1. ხელს უწყობს მომხმარებლის ანგარიშვალდებულებას და შესაბამისობას;
2. ხელს უწყობს ეკონომიკის კარგად ფუნქციონირებას;
3. იცავს თაღლითობისგან;
4. აუმჯობესებს უსაფრთხოებას.

ნაკლოვანება. ყველაზე დიდი პრობლემა, რომელსაც კორპორაცია აწყდება, არის დრო და ფული, რომელიც საჭიროა შესაბამისი აუდიტის ჟურნალის შესანარჩუნებლად, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც აუდიტის ჟურნალი ავტომატურია. აუდიტის ბილიკის უარყოფითი მხარე შესაძლებელია შემდეგნაირად ჩამოყალიბდეს:

1. სიძვირე დროისა და ფულის თვალსაზრისით;
2. შეუძლია შეანელოს ბიზნესოპერაციები;
3. მოთხოვნები შეიძლება იყოს მკაცრი.

აუდიტის ბილიკი არის კომპანიის ყველა ტრანზაქცია და დოკუმენტი, იქნება ეს ქაღალდი თუ ელექტრონული; შეიძლება შეიცავდეს ინვოისებს, შესყიდვის შეკვეთებსა და ხარჯების ანგარიშებს, ასევე ნებისმიერ სხვა ინფორმაციას, რომელსაც შეუძლია დაადასტუროს გარიგების წყარო და შინაარსი.

აუდიტის ბილიკები მხარს უჭერს კომპანიის ფინანსურ ანგარიშგებას, ნათლად აღწერს ტრანზაქციების მსვლელობას. აუდიტის ბილიკები გამოიყენება ფინანსური ანგარიშგების შესაქმნელად და აუდიტორების მიერ ფინანსური ანგარიშგების გადამოწმებისას. აუდიტის ბილიკების გარეშე ძნელი გამოსაცნობი იქნებოდა, როგორ წარმართა კომპანიის ოპერაციები. აუდიტის ბილიკი უზრუნველყოფს ყველა ბიზნესნაბიჯის მტკიცებულებას.

დასკვნა

საქართველოში სახელმწიფოს მდგრადი განვითარებისა და საბაზრო ურთიერთობის დამკვიდრებისათვის მნიშვნელოვანია საფინანსო-ეკონომიკური კონტროლის ახლებური ფორმებისა და მიდგო-

მების შემუშავება, ასევე სრულყოფა და პრაქტიკაში დამკვიდრება. მიუხედავად იმისა, რომ ამ მხრივ ქვეყანაში გარკვეული ნაბიჯები უკვე გადადგმულია, აუცილებელია დღემდე არსებული მეთოდური, სამართლებრივი და ორგანიზაციული საკითხების სრულყოფა.

აუდიტის ბილიკი ორგანიზაციას ეხმარება მრავალი თვალსაზრისით. აძლიერებს შიგა პროცესებს, აუმჯობესებს ფინანსური მონაცემების თვალყურის დევნებას და დაცვას, გავლენას ახდენს სამუშაო ადგილის კულტურაზეც კი.

აუდიტის ბილიკის გამოყენება ხელს უწყობს მთლიანი ეკონომიკის სტაბილიზაციას, კორპორაციების მიერ ინფორმაციის გავრცელების დადასტურებით.

ბუღალტერიაში აუდიტის ბილიკი გამოიყენება წყაროს ჩანაწერებზე ან ტრანზაქციებზე (როგორცაა სააღრიცხვო ჩანაწერი, რომელიც ქმნის ფინანსურ ინფორმაციას) მოვლენების თანამიმდევრობით. პროგრამული უზრუნველყოფისა და მონაცემთა უსაფრთხოების სფეროში, რეალურ დროში აუდიტის ჟურნალი აღრიცხავს რეალურ დროში მომხმარებლის და სისტემის თანამიმდევრულ აქტივობებს დროის ნიშნულით, როდესაც ხდება მოვლენები და ცვლილებები სისტემის ჩანაწერებში.

აუდიტის ბილიკის მიზანია შეცდომების, თალღითური აქტივობებისა და სისტემაში არაავტორიზებული წვდომის შემცირება, შიგა კონტროლის გაუმჯობესება და ფინანსურ ანგარიშგებაში მიმდინარე სააღრიცხვო ოპერაციების სიზუსტის შემოწმება.

ლიტერატურა

1. Azharudin, A. (2016). *Change in internal auditing practice: Evolution, constraints and Ingenious solutions*;
  2. Bragg, S. (2017). *The difference between internal and external audits*;
  3. Chartered Institute of Internal Auditors. (2015). *International Professional*;
  4. Chartered Institute of Internal Auditors. (n.d). What is Internal Audit? Retrieved from: <https://www.theiia.org/en/about-us/about-internal-audit/>
  5. Council of Europe. (2002). *Internal Audit at local and Regional Level*.
  6. Deloitte. (2018). *Internal Audit 3.0 – The Future of Internal Audit is now*.
  7. Waqar, A. (2023). *15 Main Differences Between Audit And Inspection*. Retrieved from: <https://www.hseblog.com/difference-between-an-audit-and-inspection/>
-

UDC 657

SCOPUS CODE 1402

<https://doi.org/10.36073/1512-0996-2024-2-50-55>

The Importance of the Audit Trail for the Stabilization of the Economy

Darejan Pochkhidze Department of Financial and Banking Technology, Georgian Technical University, Georgia, 0160, Tbilisi, 77, M. Kostava str.
E-mail: darejan.pochkhidze@yahoo.com

Reviewers:

G. Tsaava, Professor, Faculty of Business Technologies, GTU

E-mail: g.tsaava@gtu.ge

N. Pailodze, Professor, Faculty of Business Technologies, GTU

E-mail: n.pailodze@gtu.ge

Abstract. Implementing innovative reforms in companies is crucial for the country's economic development and stabilization, which will lead to sustainable and high-speed growth of the economy. To improve the functional system of audit companies, based on sharing the best practices from foreign countries, attention is paid to the development of such a mechanism of improvement that ensures the optimization of management processes. It is important to remember that the earlier the gradual transformation begins, the higher are the chances of establishing a place in the progressive business world. Gradual transformation should start by ensuring its transparency. The types of audit trails that help improve internal control and data security are analyzed. The advantages and disadvantages of audit trails are shown. Audit trails provide financial information essential to the smooth running of a business.

Keywords: audit; economics; standards.

განხილვის თარიღი 27.02.2024

შემოსვლის თარიღი 28.02.2024

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 10.06.2024